

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра педагогіки та психології дошкільної освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Педагогічний інститут
Університет ім. Стефана чел Маре м. Сучава (Румунія)
Факультет навчання і виховання
Університет імені Яна Кохановського м. Кельци (Польща)
Факультет педагогіки і мистецтва

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
І ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ
У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
12-13 травня 2016 року

Чернівці - 2016

УДК 378.091.12
ББК 74.584

Актуальні проблеми та перспективи розвитку дошкільної освіти професійної підготовки педагогічних кадрів у контексті євроінтеграційних процесів // Матеріали науково-практичної конференції, 12-13 травня 2016 року. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці, 2016. – 184 с.

До збірника увійшли тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку дошкільної освіти і професійної підготовки педагогічних кадрів у контексті євроінтеграційних процесів», яка відбулася 12-13 травня 2016 року на кафедрі педагогіки та психології дошкільної освіти факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

У матеріалах висвітлено історичний досвід розвитку дошкільної освіти в Україні й за кордоном; теоретичні й прикладні проблеми дошкільної освіти на сучасному етапі; актуальні питання професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в Україні та європейських державах.

Редакційна колегія випуску:

Зварич Ігор Михайлович, д.філол.н., професор
Лисенко Неллі Василівна, д.пед.н., професор
Олійник Марія Іванівна, к.пед.н., доцент
Кліпа Отілія, доктор філософії, професор, (Румунія)
Серденчук Лаура Надія, доктор філософії (Румунія)
Ставяк-Ососінська Малгожата, доктор філософії (Польща)

За зміст матеріалів редколегія відповідальності не несе.

ЗМІСТ

<i>Баласва Катерина. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до застосування інноваційних технологій у професійній діяльності: історична ретроспектива....</i>	6
<i>Беспалько Ганна. Педагогічна підтримка художньо-естетичної обдарованості дітей дошкільного віку</i>	10
<i>Венгловська Олена. Розвиток дошкільної освіти в незалежній Україні (кінець ХХ – початок ХХІ століття)</i>	14
<i>Вишпінська Ярина. Етнокультурні традиції в змісті музичного виховання дітей дошкільного віку</i>	18
<i>Голота Наталія. Особливості пізнання дитиною простору й часу в дошкільному віці як передумова її успішного навчання у школі</i>	22
<i>Гордійчук Оксана. «Кредо для підтримки дитини з особливими потребами» в професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи до інклюзивного навчання</i>	26
<i>Журат Юлія. Пізнавальна активність дошкільників</i>	30
<i>Іванюк Ганна. Підготовка фахівців із дошкільної освіти: навчання на дослідженнях</i>	33
<i>Казакова Наталія. Формування духовно-моральних цінностей дітей дошкільного віку засобами мультисенсорної технології ...</i>	37
<i>Квасецька Ярина. Релігійно-моральне виховання майбутніх вихователів у вчительських семінаріях австро-угорського періоду</i>	41
<i>Кіліченко Оксана. Педагогічні умови організації освітнього середовища у педагогічному ВНЗ способом розв'язування навчально-професійних ситуацій</i>	45
<i>Кобилянська Лілія. Підготовка гувернера – фахівця дошкільної освіти як одна з умов гармонізації суспільного і родинного виховання дітей</i>	49
<i>Колтунович Тетяна. Проблема співвідношення понять «професійне вигорання» та «захопленість роботою»</i>	53
<i>Комісарик Марія. Здатність до рефлексії як професійно важлива якість педагога</i>	57
<i>Куземко Леся. Особливості реалізації диференційованого підходу до виховання хлопчиків і дівчаток</i>	62

2. Лаппо Віолетта. Інтергрування етнокультурних цінностей у краєзнавчу роботу дошкільних навчальних закладів (на прикладі Гуцульського етно регіону) // Краєзнавство, 2011. - № 3 - с. 44-48. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32623/09-Lappo.pdf?sequence=1>

3. Теорія і методика музичного виховання www.kspu.edu/FileDownload.ashx/РОБОЧА%20ПРОГРАМА.doc?...

4. Теорія та методика музичного виховання // Комплект програм з фахових дисциплін за кредитно-трансферною системою з напрямом підготовки 6.010101 Дошкільна освіта / За ред. Л.І.Зайцевої. – Х.: Вид-во «Діса плюс», 2015. – С. 133-143.

Наталія Голова
(Київ)

Особливості пізнання дитиною простору й часу в дошкільному віці як передумова її успішного навчання у школі

У перші роки свого життя дитина не лише накопичує враження від пізнання особливостей предметів, що оточують її, але, навчаючись орієнтуватися у навколишньому, розширює власний чуттєвий досвід. Пізнавальна, пошукова, орієнтувально-дослідницька діяльність дітей дозволяє їм моделювати у свідомості картину світу, засновану на спостереженнях за об'єктами та явищами навколишнього, встановленні взаємозв'язків та залежностей між ними. Сприйняття простору і часу – одна з важливих складових онтогенезу, що залежать від соціально-економічних умов життя, від стану культури і самопізнання людини. Формування просторово-часових уявлень – складний і важкий процес, що потребує від людини чималих зусиль. Особливо яскраво це демонструє дитина, яка без спеціального навчання, без відповідних занять, маючи обмежений життєвий досвід, не здатна виміряти, визначити, диференціювати просторово-часові характеристики. Тому велика роль у процесі засвоєння дитиною часопросторових уявлень належить дорослому.

Дитина, яка оволоділа просторово-часовими уявленнями у належній мірі, ефективніше засвоює засоби сприймання різноманітної інформації, легше виокремлює якості предметів і явищ навколишнього світу, а також здатна до самостійного набуття знань, що значно важливіше для неї, ніж знання «у готовому вигляді», отримані від дорослих.

Дослідження останніх років (Б.Архіпов, А.Семенович, С.Умрихін та ін.) засвідчили, що розвиток просторового орієнтування і просторово-часових уявлень в онтогенезі покладений в основу як пізнавального, так і емоційного життя дитини.

Пізнання навколишнього світу починається з відчуттів і сприймань. У процесі пізнання включаються всі види сприйняття: зорове, слухове, кінетичне, тактильне, смакове а також сприймання просторових уявлень. Це дозволяє дитині різнобічно пізнавати предмети, явища у сукупності їх властивостей і якостей. Чітке сприйняття і оцінка співвідносних якостей величини мають виключно важливе життєво-практичне і пізнавальне значення. Без спеціального налаштування зору на сприйняття кольору, форми, величини, визначення її різних просторових характеристик не може успішно формуватися правильне уявлення про предмети, а відтак утруднюються практичні дії з ними. Без чіткого уявлення величини предметів дитині важко їх зобразити в малюванні чи використати в процесі конструктивної діяльності. Сприйняття якостей величини необхідне для засвоєння математичних понять «більше», «менше», «порівно».

Дослідженнями встановлено, що процес формування просторових уявлень у дітей у кожному віці визначається характером їх життєвого досвіду і відношенням з дійсністю (М.Вовчик-Блакитна, Г.Урунтаєва). Чуттєве пізнання простору зростає пропорційно накопиченню життєвого досвіду і знань про предмети навколишнього.

Просторові й часові категорії відносять до найважливіших понять, основних форм існування матерії, які відображаються у мовленні дитини й засвоюються нею у старшому дошкільному віці (С.Владимирський, М.Всеволодова, Л.Федосеева та ін.). Просторові та часові відношення можуть досягати великої складності, а відображення їх – високого рівня узагальненості, але найпростіші їх форми доступні для чуттєвого відображення. Просторово-часові уявлення у житті дитини дошкільного віку мають пріоритетне значення, оскільки вони водночас із сприйняттям є підґрунтям для розвитку уваги, мислення, пам'яті, мовлення й уяви.

Проведений аналіз наукових досліджень Б.Ананьєва, Л.Венгера, О.Запорожця, Г.Люблінської, М.Поддьякова, О.Усової

засвідчив, що без урахування особливостей формування орієнтовно-пошукової діяльності, спрямованої на виявлення просторових і часових відношень, не можна побудувати наукову систему навчання і виховання дітей дошкільного віку.

Водночас аналіз досліджень, присвячених формуванню просторових і часових уявлень і орієнтування у просторі (Б.Ананьєв, М.Вовчик-Блакитна, Г.Люблінська, Т.Мусейїбова), дозволив констатувати, що недостатня сформованість просторово-часових уявлень на кінець дошкільного дитинства є однією з причин, які викликають труднощі в подальшому шкільному навчанні. Так, просторові розрізнення виникають досить рано, однак є більш складним процесом, ніж розрізнення якостей предмета. У психолого-педагогічних дослідженнях просторові уявлення розглядаються як психічне явище, включене у всі пізнавальні процеси під час формування самих просторових уявлень і таке, що активізує пізнавальну діяльність в процесі сприйняття (Б.Ананьєв, Дж. Брунер, Л. Виготський, Р. Говорова, Г. Леушина, Г. Люблінська та інші).

Вчені зазначають, що час і простір є найбільш складними категоріями для розуміння і сприймання дітьми дошкільного віку. Основними особливостями сприймання дошкільниками часу й простору є опосередкованість, зміщення просторово-часових понять, відсутність точності у мовленнєвому позначенні цих категорій, узгодженості власних дій у часі й просторі. Просторове орієнтування здійснюється на основі безпосереднього сприймання простору і словесного позначення просторових категорій (місцезнаходження, віддаленість, просторові відношення між предметами).

Однак не дивлячись на те, що просторові розрізнення виникають досить рано, вони є більш складним процесом, ніж розрізнення якостей предмета. Просторові уявлення людини, які формуються в період дошкільного дитинства, включають такі аспекти: уявлення про форму предметів та їх розміри, здатність розрізняти предмети у просторі, оцінювати відстані розміщення предметів та об'єктів стосовно людини та один від одного, напрямків їх знаходження.

Формування часових уявлень у дітей відбувається пізніше і має свою специфіку. Сприймання часу є одним із найскладніших

видів сприймання саме через його специфічні особливості. Так, інтерес дитини дошкільного віку привертає все конкретне, видиме: вона із задоволенням прагне обстежити різні предмети, іграшки, «випробувати» їх можливості, порівняти їх між собою. Час не має наочної основи, його не можна побачити, торкнутися і тому він сприймається опосередковано на основі діяльності чи особливого предмета – годинника. Час злитий з життєвими подіями, тече в одному напрямку, його не можна повернути чи зупинити. Позначення часових відрізків завжди відносне: те, що мало б бути завтра (майбутнє), стало сьогодні (теперішній час) і т.п. Тому діти довго не можуть збагнути логіку часових відношень і протягом всього дошкільного дитинства не сприймають дуже довгі часові періоди. Слід відмітити, що розуміння таких категорій, як «століття», «епоха» є досить складним для дітей не тільки дошкільного, але й молодшого шкільного віку.

Час – суттєва характеристика діяльності. Відтак, засвоєння часових категорій відбувається через практичну діяльність дітей. Уміння орієнтуватися у часі дає дітям можливість успішно розвиватися, оволодівати різними видами діяльності, організовувати, планувати власну діяльність, регулювати темп, ритм своїх дій, враховуючи фактор часу. Один і той самий відрізок сприймається по-різному в залежності від змісту і характеру діяльності, яку виконує дитина, її стану та сподівань: наприклад, якщо вона чекає привабливої події, то здається, що час йде повільно і дитина прагне «пришвидшити» його, «підганяючи» час. Багато позитивних якостей особистості дитини виникають і розвиваються завдяки плануванню дитиною своєї діяльності у часі, наприклад, цілеспрямованість, організованість і т.п., що, безперечно, сприятиме ефективності її навчання у школі. Сприймання часу, зокрема, такі важливі його компоненти, як темп і ритм відіграють значну роль у трудовій діяльності. Рівень розвитку часових уявлень у дітей є одним з найважливіших показників інтелектуальної готовності до шкільного навчання.

Пізнання дитиною простору й часу впливає на всі сфери взаємодії дитини дошкільного віку з дійсністю, забезпечує її успіх у пізнанні навколишнього світу, в оволодінні різними

видами діяльності, розвитку соціальної адаптації, успішній підготовці до навчання у школі. Відтак проблема формування просторово-часових уявлень у дітей дошкільного віку потребує більшої уваги педагогів, зокрема розширення можливостей різних видів діяльності дошкільників у пізнанні ними простору та часу.

*Оксана Гордійчук
(Чернівці)*

«Кредо для підтримки дитини з особливими потребами» в професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи до інклюзивного навчання

Попри велику кількість змін у законодавстві щодо інклюзивної освіти та певні практичні здобутки, питання професійної підготовки фахівців до роботи в класах з інклюзивним навчанням потребує особливої уваги. Аргументом є той факт, що кількість дітей з особливими потребами, охоплених інклюзивним навчанням у 2015/2016 н.р. в Україні значно зросла. Зокрема, кількість дітей з особливими потребами, які перебувають на інклюзивному навчанні в ЗНЗ складає: в Києві – 345, Київській області – 287, Чернівецькій – 76, Чернігівській – 130, Черкаській – 54, Хмельницькій – 209, Херсонській – 110, Харківській – 24, Тернопільській – 31, Сумській – 42, Рівненській – 109, Полтавській – 200, Одеській – 99, Миколаївській – 39, Луганській – 62, Львівській – 12, Кіровоградській – 99, Івано-Франківській – 13, Запорізькій – 66, Закарпатській – 108, Житомирській – 158, Донецькій – 81, Дніпропетровській – 168, Волинській – 156, Вінницькій 42 [1, с.7].

Слушним в цьому випадку є вислів В.Сухомлинського: «Від нас, нашого вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить життя, здоров'я, розум, характер, воля, громадянське й інтелектуальне обличчя, місце і роль дитини в житті».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання окресленої проблеми засвідчує, що питанням інклюзивної освіти займалася низка авторів, які розглядали різні її аспекти: філософію інклюзивної освіти та її концептуальні аспекти І. Бех, В. Бондар, В. Засенко, І. Зязюн, В. Кремінь та ін; вивчення проблем інклюзивного навчання та впровадження його в освітній простір Е. Данілавичюте, А. Колупаєва, С. Литовченко,

С. Миронова, Ю. Найда, Н. Назарова, Т. Сак, В. Синьов, Н. Софій, П. Придатченко, Т. Скрипник, О. Федоренко; аналіз досвіду навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в інших країнах А. Колупаєва, Г. Нікуліна, П. Таланчук та ін.

Зокрема, в практиці викладання дисципліни «Основи інклюзивної педагогіки», з метою усвідомлення майбутнім вчителем початкової школи філософії інклюзії, ми пропонуємо студентам 4 курсу напряму підготовки «Початкова освіта» підготовку «Кредо для підтримки дитини з особливими потребами», розкриваючи його крізь призму тлумачення понятійного апарату, або з власного практичного досвіду. В якості прикладу, пропонуємо наступні теми: «Дивись на мене не як на вихованця, чи пацієнта. Ти - є моїм сусідом»; «Спробуй мене зрозуміти. Тільки так ми зможемо стати друзями»; «Допоможи мені вивчити те, що я сам хочу знати»; «Не приміряй до мене методика, теорії та стратегії»; «Не допомагай мені тоді, коли ти сам вважаєш це за потрібне»; «Будь зі мною. І коли я буду конфліктувати з тобою, поясни це причиною мого самовираження» та ін.

Так, розкриття проблеми психолого-педагогічних основ інтегрування дітей з особливими потребами в загальноосвітні навчальні заклади було продовжено студентами у власних міркуваннях на запропоновану тему «Кредо»: «Сприймайте мою інвалідність не як дефект» і мало такий вигляд:

А що таке «дефект»? За українським тлумачним словником «дефект» – це недолік, нездатність функціонувати внаслідок такого недоліку, це відхилення від норми. В свою чергу, «норма» – це середньостатистичний показник, який визначає основні наявні риси особистості. Невже кожному особистість необхідно прирівнювати до загальних і середньостатистичних норм і показників?! Адже кожна людина – індивідуальність із властивими їй особливостями. Якщо в одних людей повноцінне функціонування тих, чи інших органів, менше виражене і їм з великими зусиллями дається соціалізація, розвиток і навчання, то вони потребують максимальної уваги до наявних в них здібностей, кращих якостей, *достоїнства*.

Дзеса Галина, студентка